

גדר קדושת ביהכ"נ

צמגיילת שה"ס מצואר שאוה"ע שואלים את ישראל אחר חורבן הבית "אנה הלך דודך היפה בנשים, אנה פנה דודך ונבקשו עמך", היינו שאלו הגויים חורבן הבית הוא פירוה, כזיכור 'פנה' והלך לו. אבל עונה להם כנסת ישראל "דודי ירד לנו לערוגות הנושם, לרעות בננים וללקוט שושנים", ופרש"י "שמשרה שכינתו עליהם צבתי כנסיות וצתי מדרשות". היינו, שלעולם אין כאן פירוה, ותמיד שכינתו עמנו, והאופן הוא ע"י צתי כנסיות וצתי מדרשות. וע"ז אמרו חז"ל "אמר הקב"ה, מי הוא זה שבא לביהכ"ס ולא מלא את דודי שם", שולאי שהוא שם עומד לכבודו ומלפניו לנו מאוד.

ולכן כחוצ צוה"ק [פר' תרומה] שמי שמיפר מורא מקדש אין לו חלק באלקי ישראל, שעיקר כל עם ישראל הוא השראת שכינתו ית' בקרבנו, וכל השראה זו עיקרה היתה ציהמ"ק, ולאחר החורבן זה צבתי כנסיות וצתי מדרשות. וכן הוצא בתוכחת חיים [להגר"ח פלאגי בפר' תרומה] שזה אחד הסיבות שה"י מתמהמה מלשוב אלינו, מחמת חסרון שמירת מורא מקדש צבתי כנסיות וצתי מדרשות, שאם אין לנו מתחזקים בזה, איך נוכל שה"י יבנה לנו את בית המקדש [עפ"י קונט' "ואהי להם למקדש מעט", וכן עיקר הדברים שנתבארו כאן מהקונט' הנ"ל] וע"כ נצו להחזיק מעט ביסוד המלכה למורא מקדש, וגדרה צביהכ"נ צוה"ז.

א] הנה ידוע דעת היראים [סי' שכ"ד, ת"ט] דמצות מורא מקדש קאי **מדאורייתא** גם על ביהכ"נ, וכן דעת הסמ"ג [עשין קכ"ד] והסמ"ק [מ"ע ו] והספורנו [ויקרא יט ל, כו ב] וכן סתם הח"ח [בספר מצוות הקצר מ"ע י"ח, ובח"ח עשין ז'] והח"א [כלל י"ז ס"ו] והבן א"ח [ש"א ר"פ ויקרא].

ומאיך הר"ן במגילה הביא את דעת הרמב"ן דביהכ"נ עשו אותו כתשמישי מצוה כסוכה ולולב שנזרקין לאחר מצותן ובזמן מצוה יש בהן קדושה של כבוד. והוא עצמו כתב שכיון שעיקרו של ביהכ"נ עשוי לומר בו דברים שבקדושה, הטילו בו חכמים קדושה מדבריהם, וכן סתם הפמ"ג [סי' קנ"א במ"ז סק"א] (וברב פעלים [ח"ב, כ] הביא מחלוקת אחרונים בדעת הרמב"ן, ע"ש).

ב] והנה הרבה מסתמכים על דברי הר"ן והרמב"ן האלו להקל בהלכות קדושת ביהכ"נ, כפי הפשטות דספק דרבנן לקולא. ולדבריהם לא מובן כל ההפלגות שמצאנו בענין המזלזל בכבוד בתי כנסיות, כמש"כ בזה"ק פר' ויקהל שהמדבר שם מראה בעצמו ח"ו שאין לו חלק באלקי ישראל, ובפר' אחרי מות שזה מעכב את הגאולה, והמ"ב [ר"ס קנ"א] הביא מהסמ"ק שבעוון קלות ראש בביהכ"נ ח"ו נהפכים לבתי ע"ז, (כמב' ביבמות צו: ע"ש), ובגמ' במגילה [כח:]: "אמר רב אסי בית הכנסת שמחשבין בו חשבונות לסוף שילינו בו מת מצוה", ופירש רש"י שימותו בעיר מתים שאין להם קוברים. ובווי העמודים (לבן השל"ה, העבודה י') מבואר שהדיבור בביהכ"נ מונע את התפילה מלהתקבל. וכן עוד רבות, ומה לנו להאריך במפורסמות. וא"כ כ"ז קשה אי נימא דהוא דרבנן.

ובאמת דבגמ' במגילה שם [בע"א] דורשת את הפסוק "והשמותי את מקדשיכם - קדושתן אף כשהן שוממין", וחז"י דמפורש קדושתם בקרא. וכן בספרא "מקדש, מקדשי, מקדשכם - לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות". (וכבר עמד בזה הטו"א שם ועו"מ, וכתבו דהוא אסמכתא, ע"ש).

ג] אלא מה שצריך לחלק בזה [כע"ז בשבט הלוי ח"ג סי' י"ג], דהנה ביומא [נו:] דרשו חז"ל "השוכן אתם בתוך טומאותם - אפילו בשעת שהן טמאים שכינה עמהם", והיינו דיש גדר של השראת השכינה בישראל בכל מצב, ולא רק בזמן המקדש אלא גם בגלות, וכדאי' בחז"ל "גלו לבבל - שכינה עמהם", ומקום השכינה בעיקר בבתי כנסיות ומדרשות, כמב' בברכות ו' ע"א "מנין שהקב"ה מצוי בביהכ"ס וכו', וכן שם "בי עשרה קדמה שכינה ואתיא", ועוד כה"ג, ובמד' תנחומא "בין חרב בין שאינו חרב שכינה שם שנ' והיו עיני ולבי שם כל הימים".

ולפ"ז, אף אי נימא דבית הכנסת אינו קדוש בקדושה דאורייתא, משום דלהניח תורת קדושה דאורייתא על מקום יש כללים אימתי ואיך שורה הקדושה, (שאפי' המשכן היה צריך להימשח בשמן המשחה וכו'), אמנם כל

זה הוא לענין עצם הקדושה (ונפ"מ למכרו וכו'), אבל השראת השכינה שבמקום (שעליה אמרו חז"ל שהיא כעין מקדש) אין בה חילוקים של דאורייתא או דרבנן, וא"כ העושה מעשה שפוגע בהשראת השכינה, לכו"ע עובר על 'מורא מקדש' מדאורייתא, שהרי 'לא ממקדש אתה ירא אלא ממי שהזהיר על המקדש'. (ועי' בח"ח בבמ"ח שם שכתב לדינא [ורמז לזה בקנ"א סק"ב], דנ"ג דגם השומע לשה"ר בביהכ"נ עובר על מורא מקדש, וכמו אם היה בבית המלך וכו' ע"ש, וחז"ל דכל דבר הנוגד את ההנהגה הראויה לבית המלך הוא בכלל מורא מקדש).

ד] ובה יבוארו דברי הפוסקים [עי' שו"ע קנ"א סי"א ובמ"ב סקל"ד] דחילקו בענין תנאי בביהכ"נ, דבחו"ל מהני תנאי בחורבנו אבל לא לתשמיש מגונה, ובבנינו מהני רק לשאר תשמישים, אבל לתשמישים שיש בהם משום קלות ראש כגון אכילה ושתיה או ליכנס בחמה מפני החמה וכו', בזה לא מהני, (ושם בשעה"צ הוסיף "וכל שכן שחוק והיתול ושיחה בטלה, דלזה בודאי לא מהני תנאי. ועיין בעולת תמיד שכתב דזה אפילו בחורבנו, אסור", והיינו דשיחה בטילה גרע מקלות ראש, והוי כתשמיש מגונה, זהו חידוש נורא). ולכא' אינו מובן, דעד כמה שמצד גדרי הקדושה אינו בכלל ביהכ"נ אלא בית רגיל, א"כ מדוע אינו מועיל גם לקלות ראש.

אבל לפי הנ"ל מובן, דאף אחר שעשו תנאי, וכעת מצד גדרי הקדושה אין בו קדושה כ"כ, אבל כיון שסו"ס הוא מקום המיועד גם לתפילות, ממילא יש בו השראת השכינה, ואם מיקל ראשו שם מבזה את אותה השראת השכינה.

ה] ובעיקר גדר המצוה של מורא מקדש, לכאורה יש לדמותו לעיקר מצות יראת ה' שאין לה שיעור למעלה, וכמש"כ החינוך כתב החינוך [הובא בביה"ל ריש סי' א'] בשש המצוות שחיובן עלינו תמיד, ובמצות יראת ה' כתב מהו גדר המצוה - "להיות יראת הש"י על פניו תמיד לבלתי יחטא, וע"ז נאמר את ה' אלהיך תירא", ואח"כ כתב "ומי שבא דבר עבירה לידו חייב להעיר רוחו ולתת אל לבו באותו הפרק שהקב"ה משגיח בבל מעשי בני אדם" וכו', עיי"ש. והנה בתחילה משמע דמצות יראת ה' הוי חובה כל הזמן, ואח"כ כתב כאשר בא דבר עבירה לידו, משמע דאינו חובה תמידית. (וכע"ז יש להעיר בדבריו במצות אהבת השי"ת, שכתב שם שמצוים אנו באהבתו וכו', וסיים "הקובע את מחשבתו בעניינים הגשמיים ובהבלי העולם שלא לש"ש רק להתענג ולהשיג כבוד, ביטל עשה זה וענשו גדול", וצ"ב דהול"ל דכל שרגע אחד הסיח לבו מאהבת ה' ביטל עשה זה, שהרי כן כתב בתחילה דהמצוה היא בכל רגע).

אלא י"ל הביאור [וכ"כ בקונט' הנ"ל], דאמנם השי"ת צונו במצוה זו בתמידות ממש, אך אין פירושו של דבר שהחובה לעורר לבנו באהבתו ויראתו בתמידות, אלא רק שלא נפר את האהבה והיראה הזו, אך לעורר הלב לאהבתו ויראתו אינו חובה תמידית אלא מצוה תמידית. (הגע בעצמך, אדם עוסק - על דרך משל - במצות השבת אבידה וכיבוד הורים, ובאותו העת אין ליבו מכיל גם אהבתו ית', וכי ביטל עשה זו?! וכן בשאר עיסוקי מצוה ועבודה, אטו זהו ביטול מצות אהבתו ויראתו?! אלא ודאי כמ"ש החינוך, דרק ע"י ביטול האהבה והיראה ביטל עשה זו. וכל שמתבונן באהבתו ויראתו מקיים עשה זו מה"ת, וכמש"כ החינוך דהוי מצוה תמידית).

ולפ"ז י"ל דכן הדבר במורא מקדשו ית', דהחובה הגמורה הוא מה שנתפרש בשו"ע, אך בודאי כל שירבה בכבוד מקדש מעט יקיים מצוה מה"ת של מורא מקדש, והכל בכלל הציווי אך אינו חובה, וכמש"כ לעיל במצות יראת השי"ת שכל תוספת חיזוק ביראה הוי מעיקר המצוה מה"ת.

ו] ובסיומ יש לציין להרגש נפלא, במה שהובא בכ"מ הקפידא הגדולה של שמירת כבוד בתי כנסיות, שתלו בזה כו"כ פורענויות גדולות (כמו התיו"ט בגזירות ת"ח ות"ט, וכן בזמן השואה נשמע מאחד הצדיקים הסיבה שעדות המזרח לא נכללו בגזירה מחמת כבוד ביהכ"נ, והדברים ידועים), ויש לדמות למש"כ בפסחים [ז]. ביששכר איש כפר ברקאי דהוה כריך ידיה בשיראי ועביד עבודה, וסופו היה שכרתו ב' ידיו, ואמר ע"ז רב יוסף "ברוך רחמנא דאשקליה ליששכר איש כפר ברקאי למיטרפסיה מיניה [שהשיא עונו וגמולו] בהאי עלמא!!".

ונראה לומר, דבענינים כאלו של כבוד ביהמ"ק ועבודת הקודש, שהפגם הוי ח"ו בזיון כלפי מעלה וחילול ה', וחילול ה' הוא הרי מהעוונות הקשים להתכפר, ותיקונו כתב רבנו יונה ע"י קידוש ה', והרי ביאר הרמח"ל [בדעת תבונות] שהעונש עצמו הוא המביא לקידוש ה', (וכמו שאמרו חז"ל "כשהקב"ה עושה דין בצדיקים הוא מתירא ומתקדש"), וזה מה שאמר ר' יוסף שזהו הצלה גדולה שהקב"ה השיא גמולו בעוה"ז, שע"ז זכה לתקן את העבירה.

יעזרנו ה' לירא ממנו וממקדש מעט, ולכבדו. ובזכות זה נראה בבנין בהמ"ק השלם.